

Turecko v předvečer vojenského převratu 1980

Organizace výuky

- Jana Musilová 87562@mail.muni.cz
- Výuka – úterý od 16:00 do 17:30
- 24. 9. 2019 – výuka se nebude konat, možnost náhrady 17. 12. 2019 - ?
- Prameny a literatura
- Přítomnost
- Úspěšné ukončení – zkouška

Politická reprezentace - 1980

- **Prezidenti**

- Fahri Korutürk (do dubna)
- İhsan Sabri Çağlayangil (od dubna do 12. 9. 1980)
- Kenan Evren (od 12. 9. 1980)

- **Premiéři**

- Süleyman Demirel (do 12. 9. 1980)
- Bülent Ulusu (od 20. 9. 1980)

- **Leader opozice**

- Bülent Ecevit (do 12. 9. 1980)

Politické strany - 1980

- Vládní strana – AK (*Adalet Partisi*, AP) Strana spravedlnosti
- Opoziční strana – CHP (*Cumhuriyet Halk Partisi*, CHP) **Republikánská lidová strana** - zakázána po převratu 1980, řada členů uvězněna, struktura levicových politických organizací byla zničena

Strana spravedlnosti (*1961- 1981)

- Předchůdce – Demokratická strana
- Následovník – Strana pravé cesty
- V čele Süleyman Demirel
- Bezprostředně po státním převratu 1980 byla SP potlačena
- Liberální konzervativní strana, kemalistické principy, parlamentní demokracie a tržní ekonomika
- Podporovala členství v NATO a úzké vztahy s USA
- Sherwood, W.B. (1955). "The Rise of the Justice Party in Turkey". *World Politics*, Vol. 20, No. 1 (Oct., 1967), s. 54–65.

Republikánská strana lidová

- 1919 – odbojová organizace
- 1923 – politická strana
- Většina ve Velkém národním shromáždění Turecka do 1950
- Sociálně – demokratická strana
- Obnovena – 1992
- Nejstarší politická strana v Turecku (od založení republiky)
- *1919 na kongresu v Sivasu – unie odbojových skupin (x řecké invazi)
- Unie – během války o nezávislost zastupovala turecký lid

Okupace Smyrny/İzmiru

- Řecká vojenská kontrola oblasti İzmiru (1919 – 1922)
- Spojenci povolili okupaci a vznik okupační zóny Smyrna – ochrana řeckých obyvatel Osmanské říše
- Řecké vylodění ve Smyrně – nadšení x etnické násilí
- Násilí vedlo k ústupu mezinárodní podpory okupace a vedlo k vzestupu tureckého nacionalismu
- Okupace Smyrny byla ukončena 9/1922

1923/24 a Republikánská strana lidová

- 9. 9. 1923 se prohlásila za politickou organizaci
- 29. 10. 1923 oznámila založení Turecké republiky
- 10. 11. 1924 název „Republikánskou lidovou stranu“ (CHP)

Před vojenským převratem

- Turecká armáda – obránce státu od založení republiky
- Ozbrojené síly – přímý vojenský zásah do politického dění 3x (1960, 1971, 1980, 1997)
- Ozbrojené intervence – různý charakter
- Národní bezpečnost – zásadní vliv na fungování odborových organizací

Před vojenským převratem

- 1975 Süleyman Demirel – premiér – koalice Národní fronty: s Nacionalistickou frontou, Stranou národní spásy MHP (fundamentalismus) - a se Stranou národní akce (proti všemu „levicovému“ a nepřátelská k menšinám)
- Na konci 70. let bylo Turecko v nestabilní situaci s nevyřešenými ekonomickými a sociálními problémy – stávky a částečné ochrnutí politiky (Velké národní shromáždění Turecka nemohlo zvolit prezidenta během šesti měsíců před převratem)
- Koncem 70. let v Turecku vypuklo bezprecedentní politické s téměř 10 atentáty za den Ultra-nacionalističtí „Šedí vlci“, mládežnická organizace MHP

Politicky motivované násilí v Turecku

– LEVICE

- Původ – protestní studentská hnutí 60. let 20. století – levice se nejprve snažila zpochybnit politický režim 60. let 20. století demonstracemi v ulicích a založením politické strany – Dělnická strana Turecka
- *Levice* – centrum prostředí tureckých univerzit – vznik marxistických, maoistických a jiných, více či méně radikální skupiny, které chtěly v Turecku uskutečnit socialistickou revoluci (nic výjimečného, obdobné levicové aktivity - po celém světě a v Turecku se tedy nejednalo o žádnou zvláštnost)

Politicky motivované násilí v Turecku – PRAVICE

- *Pravice* - nacionalistické a pravicové proislámské strany
- Nejvýraznější postava nacionalistického hnutí - Alparslan Türkeş, který byl v roce 1965 zvolen předsedou Republikánské vesnické národní strany
- Po čistkách A. Türkeş z této strany zformoval militantní a hierarchickou organizaci s nacionalistickým programem
- Program - nacionalismus, panturkismus a antikomunismus, návratem ke kemalismu z 30. let 20. století
- Po změně názvu strany na Stranu národní akce – A. Türkeş změnil ze zastávce sekularismu na stoupence islámu jako národního dědictví

Program „9 paprsků“

- Program „9 paprsků“: nacionalismus, idealismus (víra - Turci jsou nejkulturnějším, nejmodernějším a nejsilnějším národem světa), mravnost (založena na ideách národa a islámu), vědeckost, socialismus (hlavně hospodářský, důraz na rovnost příležitostí a sociální jistoty), podpora venkova, svoboda, pokrok a populismus a konečně důraz na průmyslový rozvoj

Politicky motivované násilí v Turecku – SPECIFIKA

- 70. léta – vznik „arménský terorismus“ – cílem turečtí diplomaté, turisté, cestovní kanceláře po celém světě
- ASALA (Arménská tajná armáda pro osvobození Arménie)
- Požadavky - donutit tureckou vládu k převzetí odpovědnosti za události z roku 1915, k zaplacení reparací a k tomu, aby se vzdala části svého území, na základě Mírové smlouvy ze Sévres , ve prospěch Arménie

1971

- 1971 - vláda neschopnost ukončit politické násilí v ulicích - zasáhla po druhé armáda
- Vojenský zásah – následek: demisi premiéra, omezení některých občanských práv (např. svoboda tisku, zrušení nezávislosti vysokého školství)
- Se vojenským zásahem bylo spojena i masivní zatýkání - kampaň proti údajným pachatelům a účastníkům politicky motivovaného násilí
- Zatčeno bylo několik tisíc lidí – mučení; kampaň se dotýkala především levice
- Došlo i k zatčení několika členů pravicové a k rozpuštění některých stran, ale to vše byla jen taktika - nikdo nemohl argumentovat, že kampaň je směřována jen proti levici
- Pravice nebyla ani obviněna a své strany mohla záhy obnovit - islamistická Strana národního řádu (Necmettin Erbakan) - během represí zrušena, a 1972 znovu obnovena pod názvem Strana národní záchrany (např. represe se vůbec nedotkly strany A. Türkeşe)

1974

- 7/1974 kyperská národní garda (podporována řeckou vojenskou juntou) svrhla kyperskou vládu a vyhlásila sjednocení s Řeckem
- Turecko požádala garanty smlouvy z roku 1960, o zásah, ti však odmítli, a tak se turecká vláda rozhodla jednat sama
- Operace Attila - na Kypru vylodila turecká armáda, 8/1974 roku obsadila asi 40% územní rozlohy ostrova
- Ostrov byl rozdělen tzv. Zelenou linií na dvě části
- V roce 1983 pak byla jednostranně vyhlášena Severokyperská turecká republika - existenci uznalo prozatím pouze Turecko

Důsledky kyperských událostí na turecké hospodářství

- Americké zbrojní embargo z 5. února 1975 a evropské hospodářské sankce zhoršila již tak vážnou situaci
- Turecko bylo nuceno nakupovat vojenské vybavení s platbami v hotovosti místo dlouhodobých půjček
- Evropské sankce zablokovaly veškerou pomoc a půjčky na dlouho dobu

1978

- 1978 – situace vedla k vytvoření Strany kurdských pracujících (Partiya Karkerên Kurdistan - PKK) – snaha o vytvoření nezávislého socialistického kurdského státu
- 1984 PKK oficiálně vyhlásila Turecku otevřenou válku
- Konec 70. let – politické násilí v Turecku nešlo zastavit a různé skupiny ovládaly celé části měst (např. v přístavu Fatsa vyhlásil levicový starosta nezávislou sovětskou republiku)
- Celou situaci se opět pokusila vyřešit armáda vojenským zásahem - armáda ostře zakročila proti „teroristům“, ovšem její prioritou byl zákrok proti levici x pravicová ideologie islámsko-turecké syntézy byla armádou přijímána výrazněji lépe

PKK

- Založena 1978 Abdullahem Öcalanem (Apo)
- Útlak kurdského obyvatelstva v Turecku
- Vytvoření nezávislého státu nebo alespoň autonomie
- Po vojenské převratu 1980 – kurdština byla zakázána (ve veřejném i soukromém životě); ti co mluvili, zpívali, publikovali,...v kurdštině byli zatčeni a vězněni,...
- 15. 8. 1984 – vyhlášeno kurdské povstání

Kurdové

- Povstání v Koçgiri – 1921 poraženo
- Povstání Šejka Saida – 1925 – samostatný stát – poraženo
- Araratské povstání – 1927 – 1930 – Kurdská araratská republika – poraženo, rozpuštěna
- Povstání v Dersimu – 1937 – 1938 – poraženo; v rámci procesu turkizace v letech 30. letech
- 1961 Státní plánovací organizace – dokument „Zásady státního plánu rozvoje pro východ a jihovýchod“ – boj se separatismem formou „etnického promíchání obyvatelstva formou migrace na JV a z JV“; velkým kritikem byl např. B. Ecevit
- 70. léta - separatistické hnutí vy eskalovalo do kurdsko-tureckého konfliktu
- 1984 až 1999 – kurdsko-turecký konflikt: turecká vláda zareagovala ozbrojováním vesnického obyvatelstva

Politické násilí v Turecku

- 1978: 3 319 fašistických útoků - 831 zabito a 3 121 zraněno - ?
- V procesu proti levicové organizaci Devrimci Yol (Revoluční cesta) - vojenský soud v Ankaře - uvedli obžalovaní (před vojenským převratem) několik tisíc politických vražd
- 1977 Taksim
- 1978 Bahçelievler, Maraş, Kahramanmaraş - následovalo vyhlášení stanného práva v části Turecka
- B. Ecevit 6/1979 – varování od MİT (Národní zpravodajská organizace) – blíží se převrat

Hlavní události předcházející vojenskému převratu 1980

- Politické násilí – aktivity četných skupin narušily zákon a pořádek
- Média denně hlásila rostoucí počet úmrtí
- Vzhledem k obětem teroristických útoků došlo k částečnému kolapsu státní moci v mnoha částech Turecka
- Vzestup ozbrojených extrémistů a etnického napětí
- Tiskové zprávy: anatolská města (Corum, Yozgat, Elazig, Kars a Fatsa) pod kontrolou teroristických organizací
- Istanbul a Ankara: teroristické skupiny zřídily své vlastní „osvobozené zóny“ v oblastech gecekondu
- Vlna (politického) terorismu, která zasáhla Turecko koncem 70. let 20. století – hlavní příčina kolapsu křehkého demokratického systému

- Vojenský převrat – teroristé dosáhli „svého“ – kolaps demokracie a vznik militarizovaného prostředí
- Armáda učinila řadu opatření na potlačení terorismu
- V polovině roku 1980: cca 20.000 (vězení), tisíce uprchly do zahraničí
- Vojenská protiteroristická kampaň (zahrnovala závažná porušování lidských práv) se ukázala jako vysoce účinná při kontrole politického násilí
- Do roku po převratu se teroristické akce snížily asi o 90 procent

- Politické násilí v Turecku přispělo k hospodářské a politické krizi (1976 – 1980)
- Postoj politických stran politickému násilí: obě hlavní politické strany využívaly terorismus k vzájemnému soupeření
- Politické násilí vedlo k pádu demokracie v Turecku
- Přebírat 1980 v Turecku ukončil pravicový extremismus a levicový byl výrazně oslaben, ačkoliv jedna zůstala nadále aktivní a to nejen v Turecku – během 80. let zemřelo na 50 osob

Hlavní události před vojenským převratem 1980

- 1977 – 1980: řada hospodářských krizí – stagnující hospodářství, rostoucí nezaměstnanost a inflace, obrovský růst cen
- Snaha o řešení náročné hospodářské situace: 24. 1. 1980 vláda konzervativního Süleymana Demirela – plán na restrukturalizaci pracovního trhu – v rozporu se zájmy dělníků (s ohledem na Ústavu 1961 – nerealizovatelné!); plán byl uskutečněn po státním převratu 1980

Hlavní události před vojenským převratem 1980

- Politická nestabilita – časté změny vlád
- Neustále střety mezi pravicí a levicí – každodenní střety v ulicích tureckých měst, tisíce lidí zemřely
- Armáda – první úvahy nad ozbrojeným zásahem už v roce 1979; 3/1980 – skupina generálů – jediné řešení

Vojenské převraty

- 1960 – armáda sesadila vládnoucí Demokratickou stranu v čele s A. Menderesem – vláda absolutně nerespektovala ústavu; první a poslední úspěšný vojenský zásah vykonaný mimo hierarchickou strukturu turecké armády
- 1971 – vrchní vojenské velení přinutilo k resignaci S. Demirela
- 1980 – vojenská intervence – obrana ústavy, slabá a nedostatečná vláda – jako zdroj anarchie a nestability (ohrožen základ státu, jehož garantem je armáda)
- 1971 a 1980 – práce vysokého vojenského velení
- Situace v roce 1980 – děsivá – obyvatelé byli více méně vděčni za vojenskou intervenci a převzetí moci generály

Turecká armáda

- Než se k moci dostala Demokratická strana – byly ozbrojené složky Turecka asi nejrespektovanější institucí v republice (voják hrál významnou roli v národním boji a při vzniku nového státu, což mu zaručilo výsostné postavení v kemalistické společnosti)
- Turecká společnost byla učena respektu a úctě k hrdinům – nové svátky (Den vítězství, Den republiky...)
- Armáda se podílela i na zásadních rozhodnutích (kde se jednalo o státní bezpečnost – např. stavba železnic reflektovala více strategické zájmy než ty hospodářské,...obdoba i jiné sektory)
- Nicméně vláda neinvestovalo moc do modernizace armády
- Nová generace vojáků – „pijáci limonády“
- Po druhé světové válce – vojáci doufali ve zlepšení

- Program Demokratické strany – možné zlepšení pozice armády ve společnosti

Volby 1977

- CHP získala 213 křesel, o 13 méně než bylo třeba k sestavení většinové vlády, B. Ecevit sestavil menšinovou vládu, ale vláda nezískala důvěru
- Začátek nejtemnějšího období turecké republiky, které vy eskalovalo až k vojenskému převratu
- S. Demiral (po porážce B. Ecevita) – požádán o sestavení vlády – komunita podnikatelů opět navrhovala vytvoření velké koalice dvou největších politických stran
- Nicméně S. Demiral sestavil „Vládu druhé národní fronty“ – koalice: Strana spravedlnosti, Strana národní spásy, Strana národní akce – S. Demiral byl závislý na svých koaličních partnerech

Volby 1977

- Turecko bylo totálně polarizováno, obrovská frustrace a to i na straně umírněné pravice – výsledek voleb absolutně popíral možný návrat ke stabilitě
- A. Türkes sice navodil dojem umírněné politiky, ale politické násilí v zemi pokračovalo
- V prvních 15 dnech po volbách – 26 vražd
- Vláda druhé národní fronty neměla dlouhé trvání – komunální volby 11/1977 – slabá volební účast; náznaky (ve Straně spravedlnosti) – příklon k neofašismu – vše vedlo k otevřené revoltě
- 12/1977 vláda S. Demirala nezískala důvěru – důvody např. zabíjení (za vlády druhé národní fronty až 126) a nepokoje na JV (Kurdové)

1978

- B. Ecevit – nový kabinet – *de facto* koalice CHP a Strany spravedlnosti (nezávislí partneři byli především DEFECTORS SS)
- Vládní program – nastolení míru a jednoty
- Nicméně v aktuální situaci se vládní program jevil jako nemožný – jen v prvních 15 dnech roku 1978 se událo na 30 politických vražd a na 200 jich bylo připraveno
- Během 6 měsíců B. Ecevit zjistil, že proti politickému násilí v zemi nemůže bojovat s policií; 7/1978 bylo v mediích oznámeno, že se vláda rozhodla použít v boji proti politickému násilí „modré barety“
- Politické násilí nabralo nový směr – cíli se staly jednotlivci (např. prof. Bedrettin Cömert) – cílem bylo vzbudit obavy

- Další útoky a zabíjení – 2/1978: vražda novináře *Milliyet* Abdi Ipekçiho
- Útoky na komunitu Alevi – podporovali sekularismus s tradičně volili CHP – stali se terčem *Šedých vlků*, kteří je označovali za komunisty
- Prvním velkým útokem na Alevi – 4/1978 Malatya; 9/1978 Sivas; 10/1978 Bingöl – např. útoky na obchody členů Alevi a CHP
- B. Ecevit byl nucen uvažovat o stanném právu a také navrhl nové zákony: vysoké pokuty za ilegální držení zbraní a ustanovení zvláštních občanských soudů
- Masakr v Kahramanmaraši 12/1978 – následek vyhlášení stanného práva ve 13 provinciích

Propad slibů Ecevitovy vlády

- B. Ecevit ve vládním programu slíbil – mír a jednotu
- Nedařil se mu boj s politickým násilím a ani na poli hospodářské politiky neuspěl
- Ačkoliv bylo zavedené stanné právo, tak se nepodařilo obnovit pořádek v zemi – B. Ecevit se snažil o stanné právo s lidskou tváří – opozice ho vinila za to, že nedal armádě dostatečnou moc, aby byl pořádek obnoven; opozice obvinila B. Ecevita, za to, že drží armádě svázané ruce; armáda souhlasila s opozicí
- B. Ecevit – dilema
- Stanné právo na JV země (kurdská populace) – 1/3 poslanců CHP rezignovala

Senátní volby 1979

- 6/1979 – B. Ecevitova vláda byla donucena bojkotovat sezení VNST, aby se vyhnula návrhu opozice na zavedení cenzury
- Vláda B. Ecevita byla v koncích – jedinou nadějí byly říjnové senátní volby
- B. Ecevit doufal, že úspěch v senátních volbách by mohl znamenat celkové posílení v důvěru CHP
- Výsledek: CHP 29% (méně než v roce 1960); Strana spravedlnosti 46,83%
- 16. 10. 1979 B. Ecevit rezignoval; S. Demiral (konzultace s politickými lídry) sestavil dne 12. 11. 1979 menšinovou vládu, která následně získala důvěru

Zákulisí vojenského převratu 1980

- Už 13. 12. 1979 (podle Mehmeda Aliho Biranda – kniha Generálský převrat v Turecku, vydáno 1987) – se generálové měli sejít na tajné schůzce a plánovali vojenský převrat
- Současně se schůzka konala ve stejný den, kdy se Kenan Evren vrátil z jednání v Bruselu (jednání se západními spojenci Turecka) – po iránské revoluci se Turecko stalo zásadním strategickým bodem NATO; sovětská intervence v Afganistánu – začátek „druhé studené války“

- 1/1980 Matthew Nimetz – snaha finalizovat turecko – americkou smlouvu o spolupráci a obraně
- M. Nimetz vyhodnotil, že S. Demirel nevyhodnotil vážnost situace a odmítl využít turecké základy dle potřeb USA
- M. Nimetz řekl: *„Turecko se stávající vládou nemůže zajistit takovou regionální pozici, jakou po něm Washington požaduje.“*
- Jelikož turecká vláda nemohla být okamžitě nahrazena, turečtí generálové souhlasili a setkali se ve Washingtonu, aby se rokovali o řecko-tureckých vztazích – bez informování MZV – obnova vzdušného prostoru v egejské oblasti
- 29. 3. 1979 – podpis Turecko – americké obranné smlouvy

- Economist:

„Advertises to the world that Turkey is now anchored to the west; the flirtation with Russia and the non-aligned world which was part of Mr Bülent Ecevit’s ‘multi-dimensional’ diplomacy... has been abandoned.“

Vláda S. Demirela

- Jeden z prvních kroků – armáda dostala „volnou ruku“
- Současně vláda a armáda shoda – zdrojem politického násilí – levice a v podstatě označili „Šedé vlky“ za spojence státu v boji proti komunismu
- Nicméně politické násilí pokračovalo – vrchol až 20 obětí denně (mladí neznámí lidé, bývalí politici, členové Alevi,...)
- 7/1980 Çorum – velký útok na Alevi
- Armáda byla vyslána do Fatsy – zamezit levicovému hnutí
- Nicméně armáda nebyla úspěšná a nastolení zákona a pořádku se nedařilo

(nedostatečná legislativa x sama armáda chtěla udržet zemi v chaosu, aby byla nakonec vítána jako osvoboditelka země na pokraji občanské války)

Vláda S. Demirela

- Další problém – INFLACE – vláda S. Demirela musela čelit
- Hospodářské problémy nebyly jen důsledkem vlády S. Demirela, kořeny neřešených hospodářských problémů – 70. léta 20. století – ani jedna vláda se nesnažila o řešení
- Po 1973 – jedno z hospodářsky nejhorších období v Turecku (slabé vlády bez „tahu na branku“)
- Ropný šok 1973, konec poptávky po turecké pracovní síle v Evropě (hospodářský zázrak 60. let – remittance – kapitál do Turecka a snížení nezaměstnanosti)
- Vláda/y musely čelit důsledkům obojího
- 2/1975 USA embargo a evropské sankce – důsledek invaze na Kypr

- Turecko tedy muselo nakupovat armádní výzbroj za hotové a současně obrovské výdaje spojené s vojenskou okupací severní části Kypru
- Jedním z prvních kroků S. Demirela v roce 1975 – snaha získat voličské hlasy na venkově – např. snížení cen hnojiv,...
- Současně vláda garantovala ceny za plodiny
- Podpora zemědělců vedla k nárůstu skupiny bohatých zemědělců, kteří těžili ze situace
- Vláda/y nedokázala řešit vysokou nezaměstnanost – především absolventi – důsledek jejich radikalizace (levice x pravice)
- Od 1973 - nedostatek remitancí – standardní řešení – vlády by si vzala dlouhodobou zahraniční půjčku – nebylo to možné v důsledku situace na Kypru
- Tedy vláda si musela vzít krátkodobou půjčku od soukromých bank s vysokým úrokem

- Např. v letech 1975 – 1977 - \$7,000 miliónů – „jen aby přežili“
- Hospodářská situace se začala zlepšovat po iránské revoluci, kdy vzrostla podpora ze strany USA
- S. Demiral učinil vstřícné kroky k doporučení IMF, čímž velmi uspokojil USA a TÜSIAD
- Turgut Özal se stal hlavním hospodářským poradcem – hospodářství nezávislé na politice
- 1/1980 devalvace turecké liry o 30% vůči \$ (6/1979 – B. Ecevit devalvace o 43 %; Až 1978/79 B. Ecevit byl situací donucen se zaměřit i na hospodářské problémy)
- Nový ekonomický program: vývoz (nad domácí trh)

- The Economist – hospodářské zemětřesení

„...ceny téměř všech produktů vyrobených ve státech kontrolovaných podnikách rapidně narostly: olej, výrobky z oleje, cement, cukr, papír, uhlí... Produkty jako cigarety a alkohol zdražily cca o 70%, ceny jízdenek na vlak až o 170%... Doba samostatnosti je pryč. Země musí být otevřena západním investorům, západním ropným společnostem a bankám...“

- Tzv. „opatření 24. ledna“ byla jen začátkem procesu hospodářské transformace Turecka ve smyslu „zákonů trhu“
- T. Özal – věděl, že k nastolení „zdravého hospodářství“ je nutný politický a sociální klid – tedy požádal o 5 let

Záminka pro vojenský převrat 1980

- Záminka – zastavení politického násilí 70. let 20. století a slib obnovení zákona a pořádku v zemi
- Snaha o uklidnění situace v zemi – politická stabilita – depolitizace společnosti

Vojenský převrat - příprava

- 11.9.1979 – generál Kenan Evren – tajná objednávka zprávy – „je nutný převrat nebo jen stačí důrazně varovat vládu“
- Příprava zprávy trvala 6 měsíců – doporučení – převrat
- 21.12.1979 – generálové z vojenské akademie – rozhodnutí o postupu: ukončit přetrvávající společenské/hospodářské/vládní problémy
- 8. 1. 1980 – Matthew Nimetz (MZ) – návštěva – dokončit přípravu nové Americko – turecké dohody o obraně a spolupráci – podepsáno v 3/1980
- Politickým představitelům předali memorandum
- Druhá zpráva z 3/1980 – doporučení – vojenský převrat bez odkladu (obava z možné akce některých důstojníků)
- Operace „VLAJKA“ – generál Kenan Evren – vyhlášena 17.6.1980 – vojenský převrat byl naplánován na 11. 7. 1980

- Vojenský převrat byl naplánován na 11. 7. 1980, ale byl odložen – po té, co byl zamítnut návrh na hlasování o důvěře vlády S. Demirela
- Zasedání Nejvyšší vojenské rady 26. 8. 1980 – stanoveno nové datum vojenské intervence – 12. 9. 1980
- 7. 9. 1980 generál Kenan Evren s dalšími 4 důstojníky – dohoda – civilní vláda musí být svržena

Cíl vojenské intervence

- Zajistit klidné období (T. Özal) bez jakýchkoliv politických a dizidentských aktivit
- Dalším cílem byla politická restrukturalizace, která měla zajistit dlouhodobou stabilitu země, čehož mělo být dosaženo celkovou depolitizací turecké společnosti

Turecká společnost v předvečer vojenské intervence

- Nervozita, netrpělivost, frustrace,...
- Politické násilí, nezaměstnanost, inflace
- Intelektuálové – vzor de Gaullova Francie a ústava z roku 1958
- Obecně všichni tušili, že za zrodem politického násilí stála Erbakanova Strana akce, ale oficiálně se nic nedělo – vláda potřebovala její podporu

V předvečer vojenské intervence

- 6/1980 generál Kenan Evren – „Operace vlajka“ – stanoveno datum vojenského zásahu na 11. 7. 1980 – odvolán
- 9/1980 – demise ministra zahraničí a následně demonstrace v Konyi – armáda velmi pobouřena
- 12. 9. 1980 – vojenský převrat

Vojenský převrat

- 12. 9. 1980 Generál Kenan Evren - prohlášení o statním převratu – TV, rádio
- *„Drazí občané, je to z několika důvodů..., proč se turecké ozbrojené síly rozhodly převzít správu země. Cílem je zajistit jednotu země a národa, práva a svobodu lidu, zabezpečit životy, majetek, štěstí a prosperitu lidu a také zabezpečit zákon a pořádek...“*
- Hlavní velitelé ozbrojených sil (pozemní armáda, letectvo, námořnictvo, vojenská policie) vedeni Kenanem Evrenem sestavili Národní bezpečnostní radu (v čele Turecka až do voleb 11/1983)
- NBR – vršek ledovce; velká moc důstojníci dohlížející na výkon stanného práva

- RNB – vydala několik dekretů
- Byl rozpuštěn parlament a vláda; byla pozastavena Ústava 1961, zákaz všech politických stran, profesních sdružení a odborových hnutí
- Armáda se odvolávala na kemalistickou tradici sekulárního státu a jednoty tureckého národa – zdůvodnění i předešlých vojenských zásahů do politického dění

- 14. 9. 2019 – dělníci byli požádáni, aby ukončili stávku a vrátili se zpět do práce; současně Konfederace revoluční dělnické unie – požadavek na ukončení stanného práva do 48 hodin; obdoba pro pravicové organizace – „nový režim“ zachází rovně s pravicí a levicí
- Čistky na postech starostů – nahrazení vojenskými důstojníky
- Vojenský převrat – dokonán

- 16. 9. 1980 – Generál Kenan Evren – *„...demokracie bude znovuobnovena v rozumném časovém období...“*
- K. Evren nenavrhl žádný časový rámec
- 21. 9. 1980 – vláda (úředníci, profesori a důstojníci ve výslužbě); T. Özal náměstek premiéra – zodpovědný za hospodářství, Kaya Erdem – ministr financí

Hospodářství

- T. Özal – úzké vztahy s IMF a WB – vláda vojenské junty s ním hosp. situaci konzultovala ihned po vojenském převratu; jeho požadavky byly přijaty a on se stal hlavním představitelem transformace tureckého hospodářství
- Paralelně s hospodářskou politikou (uřčenou z USA) vojenský režim přijal zahraniční a vojenskou politiku západních velmocí (ochrana zájmů západu v regionu po revoluci v Íránu)
- T. Özal dostal „volnou ruku“ při nápravě tureckého hospodářství - snížení inflace, zvýšení vývozu, získání zahraničního kreditu,...

Hospodářství

- Nejviditelnějším dopadem převratu - v den převratu na pokraji kolapsu s obrovskou inflací, velká nezaměstnanost a chronický deficit zahraničního obchodu
- Hospodářské změny mezi lety 1980 a 1983 byly připsány Turgutu Özalovi, T. Özal podporovaný MMF
- Strategickým cílem bylo sjednotit Turecko s „globální ekonomikou“ a umožnit tureckým společnostem uvádět produkty a služby na celosvětový trh
- Už měsíc po převratu Londýnský mezinárodní bankovní přehled uvedl: *„Mezi mezinárodními bankéři je patrný nadějný pocit že turecký vojenský převrat mohl otevřít cestu k větší politické stabilitě, která je nezbytným předpokladem pro revitalizaci turecké ekonomiky...“*

Zahraniční politika

- Ministr zahraničí Ilter Türkmen – kariévní diplomat; nicméně čas od času generálové rozhodovali bez vědomí ministerstva zahraničí

Vláda vojenské junty

- Politická a institucionální obnova země
- Depolitizace mladých lidí žijících ve městech (významná role od 60. let)
- Což znamenalo zastavit jakoukoliv demonstraci (levice, pravice)
- 18. 11. 1980 Generál Kenan Evren

„Boj s terorismem je naší prioritou, protože se jedná o největší problém naší země a nejvíce sužuje naše občany...“

- Např. jen do 21. 11. bylo jen v Istanbulu zatčeno 1.245 osob
- 1/1981 Komitét EHS – 30.000 zadržených
- Mučení – mnoho vězňů zemřelo za nejasných okolností
- Mučení – mezinárodní zájem – Ahmet İsvan (sociální demokrat a bývalý starosta Istanbulu); Evropa skeptická, ale USA poskytly morální a materiální podporu – junta pokračovala

Vláda vojenské junty

- 10/1981 RNB – sestavení skupiny pro přípravu ústavy
- Současně byl vydán zákon rušící veškeré politické strany a konfiskující veškerý jejich majetek včetně archivů
- 11/1981 byl přijat zákon o vyšším vzdělávání – cílem byla depolitizace univerzit

(nahrazení všech od středolevicových tzv. národními konzervativci – loajální k režimu 12. 9. 1980)

- První otřes vlády vojenské junty – 11/1981 ministr zahraničí Hans Dietrich Genscher varoval generály, že jejich represivní metody by mohly vést k vyloučení z Rady Evropy a zastavení hospodářské pomoci x postoj USA
- Novoroční projev generál Kenan Evren - harmonogram